

Змагальна діяльність в командних спортивних іграх (огляд літературних джерел)

Тропін Ю.М.

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. Мета: на основі аналізу науково-методичної інформації та мереж Інтернет, узагальнення передового практичного досвіду встановити особливості змагальної діяльності в командних спортивних іграх. **Матеріал та методи.** Для встановлення особливостей змагальної діяльності в командних спортивних іграх використовувався такі методи дослідження: аналіз науково-методичної інформації та мереж Інтернет, узагальнення передового практичного досвіду. **Результати:** Аналіз науково-методичної інформації, джерел Інтернету та узагальнення передового практичного досвіду дозволив визначити, що проблема вивчення змагальної діяльності в командних спортивних іграх є однією з найактуальніших. Основне завдання у командних спортивних іграх, яке ставиться перед тренерським штатом – це ефективно комплектування спортивної команди. Встановлено, що для підготовки гравців високого класу важливо своєчасно інформувати спортсменів і тренерів про перспективні напрямки розвитку виду спорту. При цьому актуальним є аналіз змагальної діяльності провідних збірних команд світу. У спортивних іграх кодування та аналіз показників змагальної діяльності спортсменів мають деякі відмінні риси, зумовлені видом спорту. Кожен вид спортивних ігор багато в чому уніфікував свою методичку реєстрації показників. Змагальна діяльність в спортивних іграх характеризується численними показниками, за якими можна визначати ефективність дій спортсмена та команди в цілому. Ці показники – своєрідні критерії дій спортсмена. І тому їх облік дозволяє не лише відобразити та відновити процес змагання та поведінки спортсмена та команди, а й планувати та коригувати подальшу підготовку. **Висновки.** Результати дослідження показали, що аналіз змагальної діяльності проводиться: для встановлення різних параметрів підготовленості спортсменів та основних техніко-тактичних дій, які найчастіше використовуються в грі; для складання моделей сильніших гравців світу та профілі ігрових ланок висококваліфікованих команд; для оцінки сильних й слабких сторін підготовленості спортсменів та збірних команд; для прогнозування спортивних результатів на змаганнях.

Ключові слова: змагальна діяльність; спортивні ігри; збірні команди.

Вступ. Змагальна діяльність повною мірою відображає переваги та недоліки підготовленості спортсмена, а також особливості виду спорту (Вознюк, & Драчук, 2016; Голоха, et al., 2022; Перевозник, & Паєвський, 2021; Shandrygos, et al., 2022).

У спортивній науці історично склалося так, що на перший план виносилися питання, пов'язані з теорією спортивного тренування, але нерідко розв'язання проблем підготовки здійснювалося без урахування специфіки змагальної діяльності спортсменів (Латишев, & Тропін, 2020; Мулик,

& Крайник, 2019; Перевозник, & Перцухов, 2017; Тропін, et al., 2022).

Неможливо не погодитися з авторами, які вважають, що вивчення змагальної діяльності, пізнання закономірностей цього процесу дає змогу зробити вагомий внесок у підготовку спортсмена до вищих досягнень, ніж підхід до тренувального процесу на основі досліджень (Перевозник, et al., 2020; Романенко, et al., 2021; Стрикаленко, 2017; Pashkov, et al., 2021).

Відомо, що вдосконалення системи керування тренувальним процесом на основі об'єктивізації знань про структуру змагальної діяльності та підготовленості з урахуванням загальних закономірностей становлення спортивної майстерності у

вибраному виді спорту є одним із перспективних напрямів удосконалення системи спортивної підготовки (Тропін, et al., 2022; Pomeshchikova, & Bykova, 2017; Perevoznyk, & Paievskiy, 2021; Tropin, et al., 2022).

Змагальна діяльність в спортивних іграх характеризується численними показниками, за якими можна визначати ефективність дій спортсмена та команди в цілому. Ці показники – своєрідні критерії дій спортсмена. І тому їх облік дозволяє не лише відобразити та відновити процес змагання та поведінки спортсмена та команди, а й планувати та коригувати подальшу підготовку (Помещикова, & Філенко, 2019; Сушко, 2015; Lisenchuk, et al., 2019; Tsos, et al., 2018).

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами і темами. Дослідження проводилося відповідно до теми науково-дослідної роботи Харківської державної академії фізичної культури «Оптимізація тренувального процесу в спортивних іграх» (номер державної реєстрації 0119U101644).

Мета дослідження: на основі аналізу науково-методичної інформації та мереж Інтернет, узагальнення передового практичного досвіду встановити особливості змагальної діяльності в командних спортивних іграх.

Матеріал та методи дослідження. Для встановлення особливостей змагальної діяльності в командних спортивних іграх використовувався такі методи дослідження: аналіз науково-методичної інформації та мереж Інтернет, узагальнення передового практичного досвіду.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз науково-методичної інформації (ПЕРЕВОЗНИК, & ПЕРЦУХОВ, 2022; ЩЕПОТІНА, 2014; LYAKH, et al., 2016; NORKOBILOVICH, 2021; OLENA, et al., 2017), джерел Інтернету та узагальнення передового практичного досвіду дозволив встановити, що проблема вивчення змагальної діяльності в командних спортивних іграх є однією з найактуальніших в сучасній підготовки спортсменів.

О. В. Борисова та ін. (2020) встановлювали сучасні підходи удосконалення змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів у спортивних іграх. Результати їх досліджень показали, що найважливішими факторами підвищення ефективності змагальної діяльності національних збірних команд зі спортивних ігор на сьогодні є: підвищення рівня науковометодичного та медико-біологічного забезпечення підготовки висококваліфікованих спортсменів до головних міжнародних змагань, ефективна інтегральна спортивна підготовка та високий рівень матеріально-технічного і фінансового забезпечення, підвищення якості підготовки спортсменів резерву для основного складу національних збірних команд. Під час оцінювання змагальної діяльності особливо важливого значення набуває надійність виступу спортсменів національної збірної команди на престижних міжнародних змаганнях, що свідчить не тільки про рівень психічної підготовленості, а є інтегральним показником оцінки фізичних, функціональних, психічних, мобілізаційних якостей спортсмена. Значущість виступів національних збірних команд зі спортивних ігор на міжнародній арені визначає формування політики розвитку спорту вищих досягнень, що орієнтована на пошук оптимальних моделей планування підготовки до головних змагань з використанням сучасного світового досвіду у вигляді техніко-тактичних, психофізіологічних моделей підготовленості провідних гравців та строгої індивідуалізації програм спортивної підготовки.

А. Ю. Мельник, Є. Я. Стрельникова та Т. П. Ляхова (2015) визначали роль змагальної діяльності в підвищенні рівня розвитку сучасного волейболу та встановили, що постійне удосконалення всіх сторін тренувальної та змагальної діяльності волейболістів безумовно буде сприяти підвищенню класу команд вищого ешелону. Важливу роль для вирішення цієї проблеми грають розробки нових наукових підходів для подальшого

розвитку волейболу. Це в свою чергу призведе до зростання результативності, популярності, і комерціалізації волейболу, зробить його більш видовищним видом спорту.

В. І. Перевозник та В. В. Паєвський (2019) провели порівняльний аналіз результатів виступу збірних команд з футболу на чемпіонатах світу 2014 року та 2018 року, також представили кількісні показники забитих і пропущених голів та набраних очок. Аналіз виступу найсильніших команд світу дає змогу сформулювати основні тенденції, які намітилися в сучасному футболі. Футбол стає швидшим, жорсткішим, інтенсивнішим. Підвищується значущість кожного ігрового епізоду, збільшується кількість єдиноборств, що в кінцевому підсумку веде до підвищення напруженості зустрічей. Збільшилася кількість ігор, які вимагають від кожної команди граничної мобілізації фізичних сил і морально вольових якостей. У сучасному футболі важливою умовою успіху є пошук засобів посилення атаквальних дій. Саме тому, атака найкращих команд світу стала предметом вивчення та аналізу вітчизняними та зарубіжними фахівцями і тренерами. Чемпіонати світу з футболу, що проходять раз на чотири роки, яскраво ілюструють розвиток цього виду спорту.

І. П. Помещикова та ін. (2022) встановили ігрові показники баскетболістів різного амплуа команди суперліги БК «Харківські Соколи» та визначили, що організація командних дій у баскетболі передбачає розподіл функцій між гравцями за ігровими амплуа. Розподіл гравців за функціями створює можливості для більш сприятливих умов реалізації індивідуальних, групових і командних тактичних дій з метою досягнення переваги над командою суперників.

В. А. Темченко (2006) у своїх дослідженнях розглянув існуючі технічні рішення щодо реєстрації та аналізу показників змагальної діяльності у спортивних іграх. Узагальнив досвід роботи з кодування показників у

спортивних іграх та обґрунтував напрямки пошуку уніфікованих підходів оперативного контролю. Результати проведених досліджень показали, що технологія реєстрації та подальшої обробки результатів змагальної діяльності можна розглядати як визначення коефіцієнта корисної дії кожного гравця та команди в загалом протягом гри та в окремі проміжки часу. Це дозволяє визначати внесок кожного гравця у досягненні проміжного та кінцевого результату окремих техніко-тактичних дій.

Н. І. Чуча та І. П. Помещикова (2022) визначали результативність кидків м'яча в кошик в іграх чемпіонату Європи 2022 року з баскетболу серед чоловічих команд. Встановили, що команди набирали у середньому за гру $82,07 \pm 1,49$ очок. Підтверджено, що найрезультативніші є атаки кошика з гри дво очковими кидками, їх точність $53,55 \pm 1,10$ %. Доля дво очкових кидків у загальному рахунку гри складає $48,00 \pm 1,08$ %. Найбільш стабільний рівень влучності баскетболісти показали у виконанні штрафних кидків ($69,9-87,9\%$).

В. О. Яцковський, В. О. Мельник та Я. С. Гнатюк (2018) виявляли показники для контролю змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у стрітболі. Визначили, що до комплексу показників для контролю змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у стрітболі залучено декілька груп показників: загальну (підсумковий результат, тривалість гри, кількість очок, набраних командами), кидкову (кількість, результативність, ефективність кидків із різної дистанції), суміжну (підбирання, перехоплення (втрати), блокування м'яча), тактичну (кількість, результативність, ефективність індивідуальних та групових взаємодій), індивідуальну (індивідуальна результативність спортсменів команди).

Т. J. Gabbett та M. J. Mulvey (2008) досліджували патерні рухи у тренувальних іграх з малими сторонами та порівнювали ці патерні рухи в національних та міжнародних змаганнях серед елітних футболісток. Також були досліджували вимоги до повторних спринтів у жіночому

футболі щодо тривалості спринтів, кількості повторень спринтів, тривалості відновлення та інтенсивності відновлення. На відміну від міжнародних змагань, повторювані спринтерські поєдинки були рідкісними в тренувальних іграх з малими сторонами, внутрішніх змаганнях проти чоловічих молодіжних команд і змаганнях національної ліги. Ці дані демонструють, що невеликі тренувальні ігри імітують загальні моделі рухів змагань з жіночого футболу, але пропонують недостатній тренувальний стимул для імітації вимог високої інтенсивності, повторюваних спринтів міжнародних змагань.

D. Ferioli та інші (2020) вивчали відмінності у вимогах до активності в офіційних баскетбольних іграх між різними рівнями змагань (від елітних до аматорських рівнів) серед великої когорти дорослих гравців чоловічої статі та варіації фізичних навантажень у баскетболі від матчу до матчу. Аналіз змагальної діяльності баскетболістів в різних дивізіонах показав: гравці в Дивізіоні I виконували більшу кількість активних дій високої й низької інтенсивності та загальну кількість дій за хвилину ігрового часу порівняно з Дивізіоном II, який виконував так само, як Дивізіон III. Баскетболісти Дивізіону VI виконували меншу кількість активних дій низької й середньої інтенсивності та загальних дій за хвилину порівняно з підрозділом III. Спортсмени Дивізіону I витрачали майже більше ігрового часу на змагання в активних діях високої й середньої інтенсивності порівняно з нижчими дивізіонами. Час, проведений у відновленні, швидше відбувався у баскетболістів Дивізіону VI порівняно з усіма представниками інших Дивізіонів. Встановлено, що частота появи була менш надійною, ніж відсоток тривалості ігрової діяльності. Матчі різного змагального рівня характеризуються різними фізичними навантаженнями. Здатність витримувати більші періодичні навантаження та активності дії високої інтенсивності, а також здатність швидко відновлюватися після фаз високої інтенсивності під час змагань слід

розглядати як ключові компоненти баскетболу.

O. Mitova (2019) на основі аналізу сучасних тенденцій змагальної та тренувальної діяльності спортсменів у командних спортивних іграх розробила та обґрунтувала уніфікований алгоритм комплексного контролю, який складається з чотирьох етапів: організаційного, діагностичного, оціночного, корекційного. Принциповими відмінностями від аналогів у підході і розробці алгоритму є такі складові, як відповідність завдань контролю завданням конкретного етапу багаторічної підготовки; підбір інформативних тестів з урахуванням сенситивних періодів розвитку фізичних якостей, специфічних здібностей (відчуття часу, орієнтація у просторі, відчуття м'яча тощо), вивченого матеріалу для технічної, тактичної і теоретичної підготовленості; оцінка психофізіологічного стану гравців; оцінка стану міжособистісних відносин у команді; оцінка змагальної діяльності за індивідуальними, груповими та командними показниками; розширення діапазону критеріїв оцінки змагальної діяльності; терміни проведення контролю з урахуванням календаря змагань. Уніфікований алгоритм комплексного контролю підготовленості спортсменів може бути використаний на різних етапах багаторічної підготовки у різних видах командних спортивних ігор для своєчасного виявлення недоліків і сильних сторін, для подальшого коригування навчально-тренувальної та змагальної діяльності як окремих спортсменів, групи гравців, так і всієї команди.

I. P. Pomeshchikova та O.O. Vukova (2017) запропонували комплекс вправ координаційною спрямованості, які виконуються із застосуванням сполученого методу зі спрямуванням на вдосконалення фізичних якостей та технічних прийомів гри у кінцевому підсумку підвищують ефективність змагальної діяльності спортсменів. Аналізуючи ефективність змагальної діяльності гандболістів 13-14 років, після запропонованого комплексу вправ, було встановлено, що: юні воротарі мають

найнижчу ефективність ігрових показників із загальної кількості гравців команди; меншість польових гравців досягають позначки у 20 балів ефективності (за чотири гри); у цьому віці велика кількість помилок при виконанні техніко-тактичних дій, що призводить до низьких показників ефективності ігрової діяльності юнаків. Рекомендували тренерам з гандболу програму підготовки гравців 13–14 років до змагань, яка заснована на використанні акробатичних вправ та стрибкових вправах із застосуванням координаційної драбини, що виконувалися методом сполучених вправ.

О. Shynkaruk та інші (2020) виявили показники ефективної організації змагальної діяльності спортсменів вищого рівня на основі яких визначили та проаналізували сучасний хокей, що дозволив використовувати цю інформацію для вдосконалення програми спортивних тренувань національної збірної України. Так, для досягнення високого спортивного результату в престижних змаганнях необхідно враховувати такі показники: результати виступів українських хокеїстів на чемпіонатах світу за період незалежності України; сучасний стан організації навчально-тренувального процесу висококваліфікованих спортсменів з хокею, існуючий підходи до процесу підготовки висококваліфікованих спортсменів з хокею в Україні, країнах Європи (на прикладі збірної Швеції) і на північноамериканському континенті; зміни в структурі жеребкування чемпіонату світу з хокею та їх визначення вплив на спортивні результати українських хокеїстів; значущість показників рівня проведення спортивних змагань з хокею, їх визначення ієрархії та рейтингу українських спортсменів, з метою підвищення спортивних результатів еліти спортсменів з хокею в Україні.

У. Strykalenko із співавторами (2020) досліджували взаємозв'язок між інтелектуальними якостями та змагальною ефективністю елітних гандболісток. Експериментально встановили, що існує кореляція між рівнем розвитку інтелектуальних якостей та ефективністю

змагальної діяльності гандболісток елітного рівня. У захисників спостерігається найвища кореляція між показниками IQ за CFIT та ефективністю змагальної діяльності ($r=0,765$), але центрові мають найвищі кореляційні зв'язки між показниками ефективності змагальної діяльності та асоціативним ($r=0,616$) та оперативним ($r=0,818$) мисленням. Воротарям для ефективної гри потрібен високий рівень абстрактності мислення ($r=0,702$). Співвідношення між ефективністю змагальної діяльності та інтелектуальними якостями в інших позиціях незначні.

І. Роровуш та інші (2020) досліджували типи очікувань, що сформувалися у спортсменів командних спортивних ігор (футбол, міні-футбол, гандбол, волейбол) перед змаганнями. За допомогою кластерного аналізу визначили чотири типи пере дігрових очікувань спортсменів: реалістично-цінні (RVT), пасивно-помірні (PMT), нереалістично-прагматичні (UPT) і активно-помірні (AMT). Типи перед ігрових очікувань залежать від рівнів значущих параметрів соціальних очікувань та індивідуально-типологічних характеристик команди спортсменів. Типи перед ігрових очікувань спортсменів безконтактних спортивних ігор (волейбол) та контактних спортивних ігор (футбол, міні-футбол, гандбол), мають відмінності, але за критерієм Фішера вони достовірні. Встановили, що навчання тренерів спортивних команд розпізнаванню, діагностиці актуальних типів перед ігрових очікувань, психічного стану гравців є важливим завданням грамотної професійної підготовки та підготовки до передового навчання.

Все вищесказане дає можливість стверджувати, що для вдосконалення тренувального процесу спортсменів в командних спортивних іграх треба використовувати аналіз сучасної змагальної діяльності кращих команд світу.

Висновки. Аналіз науково-методичної інформації, джерел Інтернету та узагальнення передового практичного досвіду дозволив визначити, що проблема

вивчення змагальної діяльності в командних спортивних іграх є однією з найактуальніших. Основне завдання у командних спортивних іграх, яке ставиться перед тренерським штатом – це ефективне комплектування спортивної команди.

Встановлено, що для підготовки гравців високого класу важливо своєчасно інформувати спортсменів і тренерів про перспективні напрямки розвитку виду спорту. При цьому актуальним є аналіз змагальної діяльності провідних збірних команд світу. У спортивних іграх кодування та аналіз показників змагальної діяльності спортсменів мають деякі відмінні риси, зумовлені видом спорту. Кожен вид спортивних ігор багато в чому уніфікував свою методику реєстрації показників.

Результати дослідження показали, що аналіз змагальної діяльності проводився: для встановлення різних параметрів підготовленості спортсменів та

основних техніко-тактичних дій, які найчастіше використовуються в грі; для складання моделей сильніших гравців світу та профілі ігрових ланок висококваліфікованих команд; для оцінки сильних й слабких сторін підготовленості спортсменів та збірних команд; для прогнозування спортивних результатів на змаганнях.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку будуть спрямовані на складання модельних характеристик сучасної змагальної діяльності спортсменів в різних командних спортивних іграх.

Конфлікт інтересів. Автори відзначають, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Борисова, О., Шутова, С., Нагорна, В., & Шльонська, О. (2020). Сучасні підходи удосконалення змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменів у спортивних іграх. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 2, 15-22. doi.org/10.32652/tmfvs.2020.2.15-22
- Вознюк, Т., & Драчук, А. (2016). Контроль змагальної діяльності в баскетболі за часовими інтервалами. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 1, 267-271.
- Голоха, В.Л., Романенко, В.В., & Тропін, Ю.М. (2022). Аналіз змагальної діяльності українських борців вільного стилю на Чемпіонаті світу U-23 в 2021 році. *Єдиноборства*, 2(24), 4-16. DOI:10.15391/ed.2022-2.01
- Латышев, Н.В., & Тропин, Ю.Н. (2020). Анализ спортивных карьер олимпийских чемпионов в греко-римской борьбе. *Єдиноборства*, 1(15), 22-34. DOI:10.15391/ed.2020-1.03
- Мельник, А.Ю., Стрельникова, Е.Я., & Ляхова, Т.П. (2015). Роль змагальної діяльності в підвищенні рівня сучасного волейболу. *Спортивні ігри*, 1(11), 115-117.
- Мулик, В.В., & Крайник, Я.Б. (2019). Кількісні характеристики рухових дій юних футболістів під час змагальної діяльності на етапі попередньо-базової підготовки. *Спортивні ігри*, 4(14), 48-57. doi: 10.15391/si.2019-4.05
- Перевозник, В.И., & Перцухов, А.А. (2017). Модельные показатели соревновательной деятельности футболистов высокой квалификации. *Спортивні ігри*, 1, 41-45.
- Перевозник, В.И., & Паевский, В.В. (2019). Сравнительный анализ игр команд группового турнира финала чемпионатов мира по футболу 2014, 2018 г. г. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*, 5(113), 117-123.
- Перевозник, В.И., Мулик, В.В., & Паевський, В.В. (2020). Показники техніко-тактичних дій (однборства) команди «МЕТАЛІСТ-1925» у чемпіонаті України 2019 року. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 4(78), 24-29. doi.org/10.15391/snsv.2020-4.004
- Перевозник, В.И., & Паевський, В.В. (2021). Порівняльний аналіз техніко-тактичних дій (на прикладі відбору м'яча) команди Металіст-1925 у різних зонах футбольного поля в іграх чемпіонату України 2019. *Спортивні ігри*, 2(20), 64-71. doi: 10.15391/si.2021-2.06

- Перевозник, В.І., & Перцухов, А.О. (2022). Аналіз показників просування м'яча футболістами високої кваліфікації в умовах змагальної діяльності. *Спортивні ігри*, 3(25), 122-129. doi: 10.15391/si.2022-3.11
- Помещикова, І.П., & Філенко, Л.В. (2019). Вдосконалення тактичної підготовки юних баскетболістів 14-16 років засобами інформаційних технологій. *Спортивні ігри*, 3(13), 41-48.
- Помещикова, І., Бондаренко, М., Червона, С., & Кудімова, О. (2022). Ігрові показники баскетболістів різного амплуа команди суперліги БК «Харківські Соколи». *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах*, 1, 107-114.
- Романенко, В.В., Тропін, Ю.М., & Куліда, А.О. (2021). Аналіз змагальної діяльності кваліфікованих тхеквондистів-юніорів. *Єдиноборства*, 3(21), 44-59. DOI:10.15391/ed.2021-3.05
- Стрикаленко, Є.А. & Шалар, О.Г. (2017). Вплив інтелектуальних здібностей на ефективність змагальної діяльності гандболісток високого класу. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізична культура та спорт*, 2 (147), 255 – 258.
- Сушко, Р.О. (2015). Аналіз ефективності змагальної діяльності висококваліфікованих баскетболістів на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 4(48), 84-89.
- Темченко, В.А. (2006). Регистрация, обработка и анализ показателей соревновательной деятельности в спортивных играх. *Физическое воспитание студентов творческих специальностей*, 2, 37-48.
- Тропін, Ю.М., перевозник, В.І., & Мирошніченко, Є.С. (2022). Модельні характеристики змагальної діяльності бійців змішаних єдиноборств ММА різних вагових категорій. *Єдиноборства*, 3, 90-103. DOI:10.15391/ed.2022-3.08
- Тропін, Ю.М., Голоха, В.Л., Романенко, В.В., Шандригось, В.І., & Ференчук, Б.М. (2022). Аналіз змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменок в вільній боротьбі. *Єдиноборства*, 4(26), 75-87. DOI:10.15391/ed.2022-4.08
- Чуча, Н., & Помещикова, І. (2022). Аналіз показників точності кидків м'яча у кошик в матчах чемпіонату Європи 2022 з баскетболу серед чоловічих команд. *Спортивні ігри*, 4(26), 53-63. doi: 10.15391/si.2022-4.05
- Щепотіна, Н.Ю. (2014). Модельні характеристики підготовленості та змагальної діяльності кваліфікованих волейболісток. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 18(2), 239-246.
- Яцковський, В., Мельник, В., & Гнатюк, Я. (2018). Показники для контролю змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у стрітболі. *Спортивна наука України*, 5, 32-38.
- Gabbett, T.J., & Mulvey, M.J. (2008). Time-motion analysis of small-sided training games and competition in elite women soccer players. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 22(2), 543-552. DOI: 10.1519/JSC.0b013e3181635597
- Feroli, D., Schelling, X., Bosio, A., La Torre, A., Rucco, D., & Rampinini, E. (2020). Match activities in basketball games: comparison between different competitive levels. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, 34(1), 172-182. DOI: 10.1519/JSC.0000000000003039
- Lisenchuk, G., Zhigadlo, G., Tyshchenko, V., Odynets, T., Omelianenko, H., Pyptiuk, P., ... & Dyadechko, I. (2019). Assess psychomotor, sensory-perceptual functions in team-sport games. *Journal of Physical Education and Sport*, 19(2), 1205-1212. DOI:10.7752/jpes.2019.02175
- Lyakh, V., Mikołajec, K., Bujas, P., Witkowski, Z., Zając, T., Litkowycz, R., & Banyś, D. (2016). Periodization in team sport games-A review of current knowledge and modern trends in

- competitive sports. *Journal of Human Kinetics*, 54(1), 173-180. DOI: <https://doi.org/10.1515/hukin-2016-0053>
- Mitova, O. (2019). Unified algorithm of complex control for athletes' fitness in team sports games. *Science in Olympic Sport*, 2, 16-28. DOI:10.32652/olympic2019.2_2
- Norkobilovich, K. S. (2021). Features of sports games, their peculiarities. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 2(06), 163-169. DOI: <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/TJQ3D>
- Olena, B., Valerij, D., Iryna, P., Evgeniya, S., Gleb, S., Alina, M., & Iryna, S. (2017). Changes in technical preparedness of 13-14-year-old handball players under the influence of coordination orientation exercises. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(3), 1899-1905. DOI:10.7752/jpes.2017.03185
- Pashkov, I., Tropin, Y., Romanenko, V., Goloha, V., & Kovalenko, J. (2021). Anlysis of competitive of highly qualified wrestlers. *Slobozhanskyi herald of science and sport*, 9(5), 30-39. doi:10.15391/snsv.2021-5.003
- Perevoznuk, V., & Paievskiy, V. (2021). Indicators of technical and tactical actions (single combats, tackles, interceptions, strikes) of the Ukrainian national team in the games of 1/8 and 1/4 of the European Championship in 2020-2021. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, 4(84), 44-49. doi.org/10.15391/snsv.2021-4.007
- Popovych, I., Zavatskyi, V., Tsiuniak, O., Nosov, P., Zinchenko, S., Mateichuk, V., ... & Blynova, O. (2020). Research on the types of pre-game expectations in the athletes of sports games. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 43-52. DOI:10.7752/jpes.2020.01006
- Pomeshchikova, I.P., & Bykova, O.O. (2017). Changes gaming indicators of handball players of 13-14 years under the influence of exercises oriented by coordination. *Health, sport, rehabilitation*, 3(1), 51-57. doi.org/10.34142/zenodo.579588
- Shandrygos, V.I., Blazheyko, A.I., Latyshev, N.V., Tropyn, Y.N., Boychenko, N.V., & Myroshnychenko, Y.S. (2022). Analysis of the performances of the national team of Ukraine in women's wrestling at official competitions (1992-2021): second message. *Rehabilitation & Recreation*, 10, 170-183. doi.org/10.32782/2522-1795.2022.10.22
- Shynkaruk, O., Shutova, S., Serebriakov, O., Nagorna, V., & Skorohod, O. (2020). Competitive performance of elite athletes in modern ice hockey. *Journal of Physical Education and Sport*, 20, 511-516. DOI:10.7752/jpes.2020.s1076
- Strykalenko, Y., Shalar, O., Huzar, V., Voloshinov, S., Yuskiv, S., Silvestrova, H., & Holenko, N. (2020). The correlation between intelligence and competitive activities of elite female handball players. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 63-70. DOI:10.7752/jpes.2020.01008
- Tsos, A., Pasko, V., Rovniy, A., Nesen, O., Pomeshchikova, I., & Mukha, V. (2018). The improvement of the technical readiness of 16-18 year-old rugby players with the use of the computer program «Rugby-13». *Physical Activity Review*, 6, 257-265. DOI:10.16926/par.2018.06.30
- Tropin, Y., Romanenko, V., Cynarski, W., Boychenko, N., & Kovalenko, J. (2022). Model characteristics of competitive activity of MMA mixed martial arts athletes of different weight categories. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, 2(26), 41-46. doi.org/10.15391/snsv.2022-2

Стаття надійшла до редакції: 06.12.2022

Опубліковано: 03.02.2023

Abstract. Tropin Y. *Competitive activity in team sports games (review of literary sources).*

Purpose: based on the analysis of scientific and methodical information and Internet networks, generalization of best practical experience, to establish the features of competitive activity in team sports games. **Material and methods.** To establish the specifics of competitive activity in team sports games, the following research methods were used: analysis of scientific and methodological

information and Internet networks, generalization of best practical experience. **Results:** analysis of scientific and methodical information, Internet sources and generalization of best practical experience made it possible to determine that the problem of studying competitive activity in team sports games is one of the most relevant. The main task in team sports games, which is faced by the coaching staff, is the effective selection of a sports team. It has been established that in order to train high-class players, it is important to timely inform athletes and coaches about promising directions for the development of the sport. At the same time, the analysis of the competitive activity of the world's leading national teams is relevant. In sports games, the coding and analysis of the competitive performance of athletes have some distinctive features determined by the type of sport. Each type of sports game has largely unified its method of recording indicators. Competitive activity in sports games is characterized by numerous indicators, which can be used to determine the effectiveness of the actions of the athlete and the team as a whole. These indicators are a kind of criteria for an athlete's actions. And that is why their accounting allows not only to reflect and restore the process of the competition and the behavior of the athlete and the team, but also to plan and adjust further training. **Conclusions.** The results of the study showed that the analysis of competitive activity was carried out: to establish various parameters of athletes' preparedness and the main technical and tactical actions that are most often used in the game; for compiling models of the world's strongest players and profiles of game links of highly qualified teams; to assess the strengths and weaknesses of the preparation of athletes and national teams; for predicting sports results at competitions.

Keywords: competitive activity; sports games; national teams.

References:

- Borysova, O., Shutova, S., Nahorna, V., & Shl'ons'ka, O. (2020). Suchasni pidkhody udoskonalennya zmahal'noyi diyal'nosti vysokokvalifikovanykh sport-smeniv u sportyvnykh ihrakh [Modern approaches to improving the competitive activity of highly qualified athletes in sports games]. *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu* [Theory and methods of physical education and sports], no 2, 15-22. doi.org/10.32652/tmfvs.2020.2.15-22 [in Ukrainian]
- Voznyuk T. & Drachuk A. (2016). Kontrol' zmahal'noyi diyal'nosti v basketboli za chasovymy intervalamy [Control of competitive activity in basketball by time intervals]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi* [Physical culture, sport and health of the nation], no 1, 267-271. [in Ukrainian]
- Holokha, V.L., Romanenko, V.V., & Tropin, YU.M. (2022). Analiz uspishnoyi diyal'nosti ukrayins'kykh bortsiv vil'noho stylyu na Chempionati svitu U-23 u 2021 rotsi [Analysis of the competitive performance of Ukrainian freestyle wrestlers at the U-23 World Championship in 2021]. *Yedynoborstva* [Martial Arts], no 2(24), 4-16. DOI:10.15391/ed.2022-2.01 [in Ukrainian]
- Latyshev, N.V., & Tropyn, YU.N. (2020). Analiz sportyvnykh kar'er olymпыyskykh chempyonov v hreko-rymskoy bor'be [Analysis of sports careers of Olympic champions in Greco-Roman wrestling]. *Yedynoborstva* [Martial Arts], no 1(15), 22-34. DOI:10.15391/ed.2020-1.03 [in Russian]
- Mel'nyk, A.YU., Strel'nykova, E.YA., & Lyakhova, T.P. (2015). Rol' zmahal'noyi diyal'nosti u pidvyshchenni rivnya suchasnoho voleybolu [The role of competitive activity in raising the level of modern volleyball]. *Sportyvni ihry* [Sports games], no 1(11), 115-117. [in Ukrainian]
- Mulyk, V.V., & Kraynyk YA.B. (2019). Kil'kisni kharakterystyky rukhovykh diy yunykht futbolistiv pid chas zmahal'noyi diyal'nosti na etapi poperedn'o-bazovoyi pidhotovky [Quantitative characteristics of motor actions of young football players during competitive activities at the stage of preliminary basic training]. *Sportyvni ihry* [Sports games], no 4(14), 48-57. doi: 10.15391/si.2019-4.05 [in Ukrainian]

- Perevoznyk, V.I., & Pertsukhov, A.A. (2017). Model'ni pokaznyky sorevnovatel'noy diyal'nosti futbolistiv vysokoyi kvalifikatsiyi [Model indicators of the competitive activity of highly qualified football players]. *Sportyvni ihry* [Sports games], no 1, 41-45. [in Russian]
- Perevoznyk, V.I., & Paevskyy, V.V. (2019). Porivnyal'nyy analiz ihor komandnoho hrupovoho turniru finalu chempionativ svitu po futbolu 2014, 2018 r. h. [Comparative analysis of team games of the group tournament of the finals of the 2014 and 2018 World Football Championships]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova* [Scientific journal of the M.P. Drahomanova], no 5(113), 117-123. [in Russian]
- Perevoznyk, V.I., Mulyk, V.V., & Payevs'kyk, V.V. (2020). Pokaznyky tekhniko-taktychnykh diy (odnoborstva) komandy «METALIST-1925» na chempionati Ukrayiny 2019 roku [Indicators of technical and tactical actions (single combat) of the «METALIST-1925» team in the 2019 Ukrainian Championship]. *Slobozhans'kyi naukovo-sportyvnyy visnyk* [Slobozhanskyi Herald of Science and Sport], no 4(78), 24-29. doi.org/10.15391/snsv.2020-4.004 [in Ukrainian]
- Perevoznyk, V.I., & Payevs'kyk, V.V. (2021). Porivnyal'nyy analiz tekhniko-taktychnykh diy (na prykladi vidboru m'yacha) komandy Metalist-1925 u riznykh zonakh futbol'noho polya v ihrakh chempionatu Ukrayiny 2019 [Comparative analysis of technical and tactical actions (using the example of ball selection) of the Metalist-1925 team in different zones of the football field in the games of the championship of Ukraine 2019]. *Sportyvni ihry* [Sports games], no 2(20), 64-71. doi: 10.15391/si.2021-2.06 [in Ukrainian]
- Perevoznyk, V.I., & Pertsukhov, A.O. (2022). Analiz pokaznykiv prosuvannya m'yacha futbolistiv vysokoyi kvalifikatsiyi v umovakh zmahal'noyi diyal'nosti [Analysis of indicators of ball advancement by highly qualified football players in conditions of competitive activity]. *Sportyvni ihry* [Sports games], no 3(25), 122-129. doi: 10.15391/si.2022-3.11 [in Ukrainian]
- Pomeshchikova, I.P., & Filenko, L.V. (2019). Vdoskonalennya taktychnoyi pidhotovky yunykhn basketbolistiv 14-16 rokiv za dopomohoyu informatsiynykh tekhnolohiy [Improvement of tactical training of young basketball players aged 14-16 by means of information technologies]. *Sportyvni ihry* [Sports games], no 3(13), 41-48. [in Ukrainian]
- Pomeshchikova, I., Bondarenko, M., Chervona, S., & Kudimova, O. (2022). Ihrovi pokaznyky basketbolistiv riznoho amplitudu komandy superlihy BK «Kharkivs'ki Sokoly» [Performance indicators of basketball players of various roles of the BC «Kharkivskii Sokoly» super league team]. *Problemy i perspektyvy rozvytku sportyvnykh ihor i yedynoborstv u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh* [Problems and prospects of development of sports games and martial arts in higher educational institutions], no 1, 107-114. [in Ukrainian]
- Romanenko, V.V., Tropin, YU.M., & Kulida, A.O. (2021). Analiz zmahal'noyi diyal'nosti kvalifikovanykh tekhnichnykh yunioriv [Analysis of the competitive activity of qualified junior taekwondo players]. *Yedynoborstva* [Martial Arts], no 3(21), 44-59. DOI:10.15391/ed.2021-3.05 [in Ukrainian]
- Strykalenko, YE.A. & Shalar, O.H. (2017). Vplyv intelektual'nykh zdibnostey na efektyvnist' zmahal'noyi diyal'nosti handbolistok vysokoho klasu [The influence of intellectual abilities on the effectiveness of the competitive activity of high-class handball players]. *Visnyk Chernihivs'koho nats. ped. un-tu. Seriya: Pedagogichni nauky. Fizychna kul'tura ta sport* [Herald of the Chernihiv National ped. university Series: Pedagogical sciences. Physical culture and sport], no 2 (147), 255-258. [in Ukrainian]
- Sushko, R.O. (2015). Analiz efektyvnosti zmahal'noyi diyal'nosti vysokokvalifikovanykh basketbolistiv na etapi maksimal'noyi realizatsiyi individual'nostey [Analysis of the effectiveness of the competitive activity of highly qualified basketball players at the stage of maximum realization of individual capabilities]. *Slobozhans'kyi naukovo-sportyvnyy visnyk* [Slobozhanskyi Herald of Science and Sport], no 4(48), 84-89. [in Ukrainian]
- Temchenko, V.A. (2006). Reyestratsiya, obrobka ta analiz pokaznykiv sorevnovatel'noy diyal'nosti v sportyvnykh ihrakh [Registration, processing and analysis of indicators of competitive

- activity in sports games]. *Fizychne vykhovannya studentiv tvorchykh spetsial'nostey* [Physical education of students of creative specialties], no 2, 37-48. [in Russian]
- Tropin, YU.M., Perevoznik, V.I., & Myroshnychenko, YE.S. (2022). Model'ni kharakterystyky zmahal'noyi diyal'nosti biytsiv zmishanykh yedynoborstv MMA riznykh vahovykh katehoriy [Model characteristics of the competitive activity of MMA mixed martial arts fighters of different weight categories]. *Yedynoborstva* [Martial Arts], no 3, 90-103. DOI:10.15391/ed.2022-3.08 [in Ukrainian]
- Tropin, YU.M., Holokha, V.L., Romanenko, V.V., Shandryhos', V.I., & Ferenchuk, B.M. (2022). Analiz zmahal'noyi diyal'nosti vysokokvalifikovanykh sport-smenok u vil'niy borot'bi [Analysis of the competitive activity of highly qualified female athletes in freestyle wrestling]. *Yedynoborstva* [Martial Arts], no 4(26), 75-87. DOI:10.15391/ed.2022-4.08 [in Ukrainian]
- Chucha N., Pomeshchykova I. (2022). Analiz pokaznykiv tochnosti ditey m"yacha u koshyk v matchakh chempionatu Yevropy 2022 z basketbolu sered cholovichykh komand [Analysis of the accuracy indicators of throwing the ball into the basket in the matches of the 2022 European Championship in basketball among men's teams]. *Sportyvni ihry* [Sports games], no 4(26), 53-63. doi: 10.15391/si.2022-4.05 [in Ukrainian]
- Shchepotina, N.YU. (2014). Model'ni kharakterystyky pidhotovlenosti ta zmahal'noyi diyal'nosti tsykh kvalifikovanykh voleybolistok [Model characteristics of preparedness and competitive activity of qualified volleyball players]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi* [Physical culture, sport and health of the nation], no 18(2), 239-246. [in Ukrainian]
- Yatskovs'kyi V., Mel'nyk V. & Hnatyuk YA. (2018). Pokaznyky dlya kontrolyu zmahal'noyi diyal'nosti kvalifikovanykh sport-smeniv u stritboli [Indicators for monitoring the competitive activity of qualified athletes in streetball]. *Sportyvna nauka Ukrayiny* [Sports Science of Ukraine], no 5, 32-38. [in Ukrainian]
- Gabbett, T.J., & Mulvey, M.J. (2008). Time-motion analysis of small-sided training games and competition in elite women soccer players. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, no 22(2), 543-552. DOI: 10.1519/JSC.0b013e3181635597
- Feroli, D., Schelling, X., Bosio, A., La Torre, A., Rucco, D., & Rampinini, E. (2020). Match activities in basketball games: comparison between different competitive levels. *The Journal of Strength & Conditioning Research*, no 34(1), 172-182. DOI: 10.1519/JSC.0000000000003039
- Lisenchuk, G., Zhigadlo, G., Tyshchenko, V., Odynets, T., Omelianenko, H., Pyptiuk, P., ... & Dyadechko, I. (2019). Assess psychomotor, sensory-perceptual functions in team-sport games. *Journal of Physical Education and Sport*, no 19(2), 1205-1212. DOI:10.7752/jpes.2019.02175
- Lyakh, V., Mikołajec, K., Bujas, P., Witkowski, Z., Zając, T., Litkowycz, R., & Banyś, D. (2016). Periodization in team sport games-A review of current knowledge and modern trends in competitive sports. *Journal of Human Kinetics*, no 54(1), 173-180. doi.org/10.1515/hukin-2016-0053
- Mitova, O. (2019). Unified algorithm of complex control for athletes' fitness in team sports games. *Science in Olympic Sport*, no 2, 16-28. DOI:10.32652/olympic2019.2_2
- Norkobilovich, K. S. (2021). Features of sports games, their peculiarities. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, no 2(06), 163-169. doi.org/10.17605/OSF.IO/TJQ3D [in English]
- Olena, B., Valerij, D., Iryna, P., Evgeniya, S., Gleb, S., Alina, M., & Iryna, S. (2017). Changes in technical preparedness of 13-14-year-old handball players under the influence of coordination orientation exercises. *Journal of Physical Education and Sport*, no 17(3), 1899-1905. DOI:10.7752/jpes.2017.03185
- Pashkov, I., Tropin, Y., Romanenko, V., Goloha, V., & Kovalenko, J. (2021). Anlysis of competitive of highly qualified wrestlers. *Slobozhanskyi herald of science and sport*, no 9(5), 30-39. doi:10.15391/snsv.2021-5.003

- Perevoznyk, V., & Paievskiy, V. (2021). Indicators of technical and tactical actions (single combats, tackles, interceptions, strikes) of the Ukrainian national team in the games of 1/8 and 1/4 of the European Championship in 2020-2021. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, no 4(84), 44–49. doi.org/10.15391/sns.v.2021-4.007
- Popovych, I., Zavatskyi, V., Tsiuniak, O., Nosov, P., Zinchenko, S., Mateichuk, V., ... & Blynova, O. (2020). Research on the types of pre-game expectations in the athletes of sports games. *Journal of Physical Education and Sport*, no 20(1), 43-52. DOI:10.7752/jpes.2020.01006
- Pomeshchikova, I.P., & Bykova, O.O. (2017). Changes gaming indicators of handball players of 13-14 years under the influence of exercises oriented by coordination. *Health, sport, rehabilitation*, no 3(1), 51-57. doi.org/10.34142/zenodo.579588
- Shandrygos, V.I., Blazheyko, A.I., Latyshev, N.V., Tropyn, Y.N., Boychenko, N.V., & Myroshnychenko, Y.S. (2022). Analysis of the performances of the national team of Ukraine in women's wrestling at official competitions (1992–2021): second message. *Rehabilitation & Recreation*, no 10, 170-183. doi.org/10.32782/2522-1795.2022.10.22
- Shynkaruk, O., Shutova, S., Serebriakov, O., Nagorna, V., & Skorohod, O. (2020). Competitive performance of elite athletes in modern ice hockey. *Journal of Physical Education and Sport*, no 20, 511-516. DOI:10.7752/jpes.2020.s1076
- Strykalenko, Y., Shalar, O., Huzar, V., Voloshinov, S., Yuskiv, S., Silvestrova, H., & Holenko, N. (2020). The correlation between intelligence and competitive activities of elite female handball players. *Journal of Physical Education and Sport*, no 20(1), 63-70. DOI:10.7752/jpes.2020.01008
- Tsos, A., Pasko, V., Rovniy, A., Nesen, O., Pomeshchikova, I., & Mukha, V. (2018). The improvement of the technical readiness of 16-18 year-old rugby players with the use of the computer program «Rugby-13». *Physical Activity Review*, no 6, 257-265. DOI:10.16926/par.2018.06.
- Tropin, Y., Romanenko, V., Cynarski, W., Boychenko, N., & Kovalenko, J. (2022). Model characteristics of competitive activity of MMA mixed martial arts athletes of different weight categories. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, no 2(26), 41-46. doi.org/10.15391/sns.v.2022-2

Відомості про авторів / Information about the Authors

Тропін Юрій Миколайович: к.фіз.вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Yura Tropin: Phd (Physical Education and Sport), Associate Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya st., 99, Kharkov, 61058, Ukraine.

<http://orcid.org/0000-0002-6691-2470>

E-mail: tyn.82@ukr.net